

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Магістр

Факультет: **Будівельний**

«Затверджую»

Голова приймальної комісії

Ректор

_____ П. М. Куліков

П Р О Г Р А М А

вступного фахового випробування
для вступу на навчання для отримання
другого рівня вищої освіти «Магістр»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 Економіка
освітня програма «Економіка підприємства»

Затверджено на засіданні
приймальної комісії,
протокол № 4
від «07» лютого 2022 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програму фахових випробувань зі спеціальності 051 «Економіка» розроблено на основі Стандарту вищої освіти України: першого (бакалаврського) рівня освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка», затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України 13.11.2018р. № 1244.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань абітурієнтів під час вступу на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальністю 051 «Економіка».

Характеристика змісту програми. Структура програми відповідає освітньо-кваліфікаційній характеристиці бакалавра за галуззю знань Соціальні та поведінкові науки ОПП «Економіка».

Мета фахових випробувань – перевірка теоретичної та практичної підготовки абітурієнтів на базі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і відбору серед абітурієнтів з метою навчання для здобуття другого (магістерського) рівня ступеня вищої освіти Магістра за спеціальністю 051 «Економіка».

Вступні випробування проводяться фаховою атестаційною комісією для осіб, які мають диплом за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра і вступають на спеціальність 051 «Економіка».

Вступні випробування проводяться за основними дисциплінами навчального плану підготовки фахівців на базі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» – **«Економіка підприємства», «Економіка праці і соціально-трудові відносини», «Фінанси, Гроші та кредит», «Мікроекономіка», «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків».**

Магістр спеціальності «Економіка» отримує: теоретичні та практичні знання з організації економічного процесу, оцінки активів та бізнесу з метою страхування, оподаткування, кредитування тощо; професійну підготовку з економіки будівництва, кошторисної справи; глибоку ерудицію, загальну і професійну культуру прийняття управлінських рішень в галузі будівництва; здатність самостійно здійснювати підготовку завдань і розробляти організаційно-економічні рішення, враховуючи чинник невизначеності; здатність розробляти стратегії поведінки економічних агентів на різних ринках; оволодіє сучасними уявленнями про стратегічне управління, планування ділового розвитку та антикризове управління будівельним підприємством; знання методів економічного та проектного управління; знання з проведення економічного та фінансового аналізу об'єкта проектування, ідентифікації ризиків, що супроводжують функціонування проекту; знання, які необхідні для надання консультаційних послуг з економіки будівництва, проектною діяльністю, інвестиційною діяльністю, проектного фінансування; навички застосування сучасних програмних продуктів з кошторисної справи, бухгалтерського обліку та управління будівельним підприємством; здатність обґрунтовувати актуальність, теоретичну і практичну значущість наукового дослідження; здатність готувати аналітичні матеріали для оцінювання заходів у сфері економічної політики та ухвалення стратегічних рішень на макро- і мікрорівні; здатність проводити самостійні дослідження та надавати результати науковому співтовариству у вигляді статті або доповіді іноземними мовами, дотримуючись правил академічної доброчесності. Застосовувати методи, методики та технології: загальнонаукові та специфічні методи пізнання і дослідження; математичні, статистичні, якісні методи економічного аналізу; соціологічні, експертного оцінювання, анкетування; економіко-математичне моделювання,

Магістр спеціальності 051 «Економіка» може займати посади керівників підприємств, об'єднань і підприємств будівельної галузі та інших сфер національної економіки; провідних фахівців-економістів та начальників економіко-аналітичних, обліково-економічних відділів, договірно-претензійного та кошторисного відділу, інженерів-консультантів (першого рівня), фахівців економічних відділів, служб і секторів усіх без винятку підприємницьких та державних організацій і підприємств; економічних радників, консультантів, помічників-референтів, менеджерів підприємницьких проектів і програм, наукових співробітників, викладачів економічних дисциплін вищих та середніх спеціальних закладів, факультетів і курсів підвищення кваліфікації економічних кадрів, лаборантів кафедр економічних факультетів вищих навчальних закладів; працівників сфер господарювання, характер діяльності яких пов'язаний з підприємництвом, бізнесом, підприємницькими проектами і програмами.

Академічні права випускників Можливість продовжувати освіту на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти та здобувати додаткові кваліфікації в системі освіти протягом життя.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

2.1. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Підприємство як суб'єкт господарювання.

Поняття і цілі функціонування підприємства. Підприємство, його види та об'єднання підприємств. Створення підприємства та правові основи його діяльності. Виробничий процес та формування структури підприємства. Підприємницькі договори (контракти, угоди). Структура договорів підяду, порядок їх укладання. Договірні відносини в будівництві.

Економічні ресурси підприємства.

Засоби виробництва та засоби праці, аналіз, планування, відтворення, оцінка ефективності використання. Трудові ресурси підприємства, їх склад, порядок планування. Продуктивність та ефективність праці, показники, що їх характеризують. Форми та системи оплати праці. Фонд заробітної платні, його склад, порядок визначення. Витрати на утримання робітників, джерела їх покриття.

Нематеріальні ресурси та активи.

Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їх вплив на конкурентоспроможність його продукції. Характеристика об'єктів промислової власності: винаходів, промислових зразків, корисних моделей, товарних знаків і знаків обслуговування. Охорона та реалізація прав власності. Шляхи реалізації прав власності на нематеріальні ресурси. Вартісна оцінка та строки спрацювання (зношення) нематеріальних активів.

Основні засоби будівельних підприємств.

Поняття, класифікація і структура основних засобів. Активна та пасивна частини. Форми та джерела відтворення основних засобів. Основні виробничі та невиробничі фонди. Методи оцінки основних засобів. Фізичний і моральний знос. Амортизація. Методи розрахунку амортизаційних відрахувань відповідно до чинного законодавства України: прямолінійний; прискорена амортизація; зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний. Економічні показники використання основних засобів. Фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність праці, механоозброєність праці. Лізинг, стан і перспективи його використання будівельними підприємствами.

Оборотні кошти будівельних підприємств.

Поняття, склад і джерела утворення оборотних коштів. Схема кругообігу оборотних коштів. Власні та позикові кошти. Оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Визначення мінімально необхідного розміру оборотних коштів (нормування оборотних коштів у створення виробничих запасів та незавершеного виробництва). Ефективність використання оборотних коштів. Економічні показники використання. Коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту. Економічне значення прискорення оборотності оборотних коштів. Основні недоліки та шляхи підвищення ефективності використання оборотних фондів.

Поточні витрати підприємства.

Загальна характеристика витрат та поточних витрат підприємства. Класифікація поточних витрат будівельного підприємства. Собівартість продукції та її види. Формування собівартості будівельних робіт. Механізм та особливості калькулювання вартості продукції будівельних підприємств. Методика планування поточних витрат підприємства. Обґрунтування кошторису витрат за елементами витрат.

Доходи підприємства та джерела їх формування.

Прибуток як основний показник фінансових результатів діяльності. Рентабельність. Механізм утворення та розподілу прибутку. Оцінка ефективності діяльності підприємств, його конкурентоспроможності, шляхи та резерви їх підвищення.

Регулювання, прогнозування і планування діяльності підприємства.

Прогнозування як наукове обґрунтування можливого стану суб'єктів господарювання, а також альтернативних шляхів і строків досягнення цього стану. Принципові основи планування. Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства. Бізнес-планування: сутність і призначення. Типовий зміст і методика розробки окремих розділів бізнес-плану. Необхідність, методи й принципи державного економічного регулювання діяльності окремих суб'єктів господарювання.

Інвестиції та капітальні вкладення.

Економічна експертиза інвестицій (капітальних вкладень). Поняття капітальних вкладень як одної із форм інвестицій. Технологічна, галузева, регіональна та відтворювальна структура капітальних вкладень. Капітальні вкладення у виробничу та невиробничу сфери. Структура капітальних вкладень за джерелами фінансування, формами власності та видами економічної діяльності. Державне регулювання та саморегулювання в області будівельної діяльності в Україні. Задачі та методи економічної експертизи інвестицій (капітальних вкладень). Прості методи: термін окупності, середня ставка доходу. Методи дисконтування грошових потоків: NPV (чистої теперішньої вартості); PI (індексу прибутковості); IRR (внутрішньої норми ефективності); To (терміну окупності). Поняття та обґрунтування норм дисконтування. Порівняльна ефективність капітальних вкладень. Зіставлення різних у часі одноразових та поточних витрат. Інтегральний розрахунок порівняльної ефективності. Визначення економічного ефекту від скорочення терміну та незавершеного будівництва.

Ціноутворення у будівництві та кошторисна справа.

Державні будівельні норми України ДСТУ БД.1.1-1:2013 “Правила визначення вартості будівництва”. Основні завдання кошторисного нормування і ціноутворення в будівництві. Види кошторисних нормативів. Порядок розроблення, узгодження та затвердження кошторисних нормативів. Правила складання інвесторської кошторисної документації. Елементи будівництва. Види інвесторської кошторисної документації. Порядок складання локальних та об’єктних кошторисів. Прямі витрати. Загальновиробничі витрати. Кошторисна трудомісткість. Кошторисна заробітна плата. Порядок складання локальних та об’єктних кошторисних розрахунків. Відомості ресурсів до локальних та об’єктних кошторисів. Порядок складання зведених кошторисних розрахунків вартості будівництва та зведення витрат. Кошторисний прибуток. Адміністративні витрати підрядних будівельно-монтажних підприємств. Урахування ризику всіх учасників будівництва. Договірна ціна. Правила визначення вартості будівництва на основі тендерів. Комерційні та державні тендери – головні відмінності.

Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства.

Характеристика економічної безпеки суб’єкта господарювання. Класифікація видів економічної безпеки. Способи оцінки економічної безпеки підприємства. Основні групи чинників, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства. Необхідні заходи й шляхи реалізації стратегії досягнення незалежної економічної безпеки конкретного суб’єкта господарювання.

Реструктуризація й санація підприємств.

Сутнісна характеристика й можливі реструктуризації підприємства. Розробка й здійснення програми (бізнес-плану) реструктуризації підприємства. Вітчизняний і зарубіжний досвід реструктуризації суб’єктів господарювання. Суть механізму санації (фінансово-економічного оздоровлення) та її цілей. Програма санаційних заходів фінансово-економічного характеру. Практика й ефективність суб’єктів господарювання в Україні.

Банкрутство й ліквідація підприємств.

Сутнісна характеристика банкрутства підприємства. Причини й симптоми банкрутства підприємства, класифікація чинників, що призводять до банкрутства. Основні положення Закону України “Про банкрутство”. Процес ліквідації (припинення діяльності) збанкрутілого суб’єкта господарювання. Комплекс організаційно-економічних заходів і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства-банкрута.

Література для підготовки

Законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Податковий кодекс України. Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України. (Редакція станом на 01.01.2021). [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – *чинний*.
2. Державні будівельні норми. ДСТУ Б Д.1.1 – 1: 2013 Правила визначення вартості будівництва. Київ., Мінрегіон України., 2013 р. - *чинний*.
3. ДСТУ-Н Б Д.1.1-2:2013 «Настанова щодо визначення прямих витрат у вартості будівництва» - *чинний*.
4. ДСТУ-Н Б Д.1.1-3:2013 «Настанова щодо визначення загальновиробничих і адміністративних витрат та прибутку у вартості будівництва» - *чинний*.
5. ДСТУ-Н Б Д.1.1-4:2013 «Настанова щодо визначення вартості експлуатації будівельних

- машин та механізмів у вартості будівництва» - *чинний*.
6. ДСТУ-Н Б Д.1.1-5:2013 «Настанова щодо визначення розміру коштів на титульні тимчасові будівлі та споруди і інші витрати у вартості будівництва» - *чинний*.
 7. ДСТУ-Н Б Д.1.1-6:2013 «Настанова щодо розроблення ресурсних елементних кошторисних норм на будівельні роботи» - *чинний*.
 8. ДСТУ Б Д.1.1-7:2013 «Правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт та експертизи проектної документації на будівництво»
 9. ДСТУ-Н Б Д.1.1-9:2013 «Настанова щодо визначення вартості та трудомісткості робіт з перевезення будівельних вантажів власним автомобільним транспортом будівельних організацій при складанні договірної ціни та проведенні взаєморозрахунків за обсяги виконаних робіт- *чинний*.

Навчально-методична література:

10. *Бойчик І. М.* Економіка підприємства : навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Третє видання, випр. і доп. / І. М. Бойчик, П. С. Харів., М. І. Холчан, Ю. В. Піча. – К. : Каравела, 2010. – 328 с.
11. *Гойко А.Ф., Ізмайлова К.В., Куліков П.М.* Економіка будівництва За заг. ред. П.М.Кулікова. Навчальний посібник із грифом Міносвіти України. К.КНУБА. 2014.
12. *Гойко А.Ф., Ізмайлова К.В., Гриценко О.С., Запечна Ю.О., Ю.О., Беленкова О.Ю., Цифра Т.Ю.* Складання кошторисної документації за допомогою укрупнених показників: Навчальний посібник. К.: КНУБА, 2014. – 140 с.
13. *Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак.* – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.
14. *Економіка будівництва: навч. посіб. / Лівінський, О. М.; Єсипенко, А. Д.; Зельцер, Є. Р.; Беленкова, О. Ю.; за ред. акад. Укр. акад. наук, д-ра техн. наук, проф. Лівінського О. М. ; Укр. акад. наук. - Київ : Людмила, 2019. - 219 с. - ISBN 978-617-7638-69-7*
15. *Федоренко В.Г., Воронкова Т.Є., Рижаківа Г.М., Стеценко С.П.* Інвестиційно-інноваційний розвиток в контексті економічної безпеки підприємства. Монографія. ДКС центр, Київ, 2015.-350с.

2.2. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Економіка праці та соціально-трудові відносини" як навчальна дисципліна та напрям наукових досліджень.

Праця та соціально-трудові відносини як предмет вивчення та наукового дослідження. Мета, завдання, об'єкт, предмет, методологія й інформаційна база вивчення дисципліни "Економіка праці та соціально-трудові відносини". Соціально-трудовий напрям розвитку економічної думки в Україні і в світі. Основні етапи становлення економіки праці як науки. Актуальні проблеми сучасних соціально-трудових відносин.

Праця як сфера життя людини та провідна компонента економічної діяльності.

Соціально-економічна сутність праці та її соціально-економічні характеристики. Зміст та характер праці, їх трансформація в сучасних умовах. Роль праці у розвитку людини і суспільства. Праця і науково-технічний прогрес. Гуманізація праці. Інтелектуалізація праці – визначальна ознака постіндустріального суспільства. Види праці та їх особливості. Опис роботи, згідно з міжнародною практикою. Посадова інструкція як альтернативний варіант опису роботи. Аналіз роботи. Методи збору даних для аналізу роботи. Дані, що враховуються при проведенні аналізу роботи. Сутність, завдання та складові управління працею. Особливості управління працею за функціями та управління працею за цілями і результатами.

Система соціально-трудових відносин та їх регулювання

Сутність соціально-трудових відносин. Загальна характеристика соціально-трудових відносин як системи. Компоненти соціально-трудової сфери. Місце соціально-трудових відносин у системі відносин ринкової економіки. Сторони і суб'єкти соціально-трудових відносин. Види, типи і рівні соціально-трудових відносин. Моделі соціально-трудових відносин у світовій практиці. Взаємодія і співробітництво сторін, суб'єктів і органів, що представляють інтереси держави, роботодавців і найманих працівників як основа механізму функціонування системи соціально-трудових відносин. Держава в системі соціально-трудових відносин. Роботодавці та їх об'єднання як сторона і суб'єкти соціально-трудових відносин у сфері праці. Наймані працівники та їх представницькі

органи в системі соціально-трудова відносин. Система заходів громадського і державного регулювання соціально-трудова відносин. Нормативно-правові акти в механізмі регулювання соціально-трудова відносин. Міжнародно-правове регулювання соціально-трудова відносин. Соціальне партнерство: сутність, значення, форми. Колективні договори та угоди як форми узгодження інтересів соціальних партнерів. Пріоритетні напрями колективно-договірному регулювання відносин у сфері праці: забезпечення ефективної зайнятості, регулювання оплати праці, організація і охорона праці, розвиток персоналу. Виробнича демократія як складова соціального партнерства. Нові виклики та тенденції розвитку соціального партнерства. Міжнародна організація праці та її роль у регулювання соціально-трудова відносин у світі.

Ринок праці. Соціально-трудова відносини зайнятості.

Поняття, основні складові та функції ринку праці. Механізм саморегулювання та функціонування ринку праці, його кон'юнктура та особливості. Взаємодія попиту та пропонування на ринку праці. Інфраструктура ринку праці. Сегментація та гнучкість ринку праці. Соціально-економічна сутність, форми і види зайнятості. Безробіття як соціально-економічне явище. Показники зайнятості та безробіття населення. Сучасний стан ринку праці в Україні. Державне й договірне регулювання відносин зайнятості в Україні. Соціальний захист громадян від безробіття. Зарубіжний досвід регулювання зайнятості.

Трудовий потенціал. Людський капітал.

Особливості соціально-економічних категорій, які характеризують людські ресурси суспільства. Відтворення населення і його характеристики. Трудові ресурси як соціально-економічна і статистична категорія. Економічна активність населення. Відтворення трудових ресурсів. Якість робочої сили і конкурентоспроможність працівника. Трудовий потенціал суспільства. Стратегічні завдання збереження і розвитку трудового потенціалу. Концепція людського капіталу. Сутність та специфіка людського капіталу. Інвестиції в людський капітал. Оцінка ефективності інвестування в людський капітал. Значення теорії людського капіталу для сучасного соціально-економічного розвитку. Індекс людського розвитку: методологія визначення, призначення, сфера використання.

Трудова діяльність: кількісні та якісні характеристики.

Основні кількісні та якісні характеристики праці. Важкість праці: сутність, показники та методичні засади визначення. Напруженість праці: сутність, чинники та методичні засади визначення. Інтенсивність праці: сутність, види, фактори, способи підвищення, взаємозв'язок з іншими економічними показниками, методи визначення. Якість праці: сутність, підходи до визначення, рівні, способи підвищення. Ефективність праці: концептуальні підходи до визначення поняття та рівня.

Продуктивність праці.

Сутність ефективності та продуктивності праці. Соціальне та економічне значення її підвищення. Показники і методи вимірювання продуктивності праці. Основні фактори та умови зростання продуктивності праці, їх класифікація. Резерви підвищення продуктивності праці та їх класифікація. Методи виявлення і практичної реалізації резервів. Економічне обґрунтування заходів щодо використання резервів зростання продуктивності праці. Програми управління продуктивністю праці.

Організація, нормування та раціоналізація праці.

Сутність, зміст і завдання організації праці. Основні складові процесу організації праці на підприємстві. Атестація робочих місць. Комплексний аналіз організації праці на підприємстві. Оцінка соціально-економічної ефективності заходів щодо вдосконалення організації праці. Сутність і зміст раціоналізації трудових процесів. Аналіз трудових процесів. Нормування праці як основа раціоналізації трудових процесів. Упровадження трудового процесу.

Оплата праці.

Винагорода за працю. Вартість і ціна робочої сили. Види та форми ціни робочої сили. Витрати на робочу силу. Види винагороди за працю. Заробітна плата: сутність і функції. Зміст організації праці. Організаційно-економічний механізм регулювання заробітної плати. Ринкова кон'юнктура як регулятор заробітної плати. Державне та договірне регулювання заробітної плати. Тарифне нормування заробітної плати. Підходи до проектування основної заробітної плати. Системи оплати праці. Організація преміювання персоналу. Доплати і надбавки.

Планування та аналіз трудових показників.

Зміст і завдання планування й аналізу трудових показників. Система трудових показників у складі бізнес-плану та тактичного плану діяльності підприємства. Планування та аналіз продук-

тивності праці. Сутність і сфера застосування методів планування продуктивності праці. Планування та аналіз трудомісткості виробничої програми. Планування та аналіз використання робочого часу. Баланс робочого часу. Резерви поліпшення використання робочого часу. Планування та аналіз заробітної плати. Сутність, переваги та недоліки методів планування фонду заробітної плати. Методологічні аспекти установавання співвідношень темпів зростання заробітної плати і продуктивності праці. Нормативно-інструктивне забезпечення трудових показників.

Інформаційне забезпечення, звітність, консалтинг і аудит у сфері праці.

Інформаційне забезпечення в соціально-трудовій сфері. Джерела інформації про зайнятість та соціально-трудові відносини. Адміністративна статистика та звітність підприємств із питань праці. Значення та складові звітності з питань праці. Консалтинг у сфері праці: сутність, значення, пріоритетні сфери. Аудит і контролінг як інструменти вдосконалення соціально-трудових відносин та підвищення ефективності праці на підприємстві. Напрями, етапи і методи проведення аудиту у сфері праці. Цілі, завдання, зміст контролінгу як інструменту вдосконалення соціально-трудових відносин.

Література для підготовки

Законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Кодекс законів про працю України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – чинний.
2. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)».(Редакція станом на 01.01.2021). [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – чинний.
3. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» № 1045 від 15 липня 1999 р.(Редакція станом на 01.01.2021). [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - чинний.
4. Закон України “Про колективні договори і угоди» № 3356 від 1 липня 1993 р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. -чинний.
5. Про фінансовий стан Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та перспективи у 2021 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/doccatalog/document?id=390408>

Навчально-методична література:

1. *Ведерніков М. Д. Чернушкіна О. О.* Економіка праці і соціально-трудові відносини. Навч. посіб.-Львів.Новий Світ-2000,2016, 860с.
2. *Гриньова В.М.* Економіка праці і соціально-трудові відносини. Навч. посіб. / Гриньова В.М., Г.Ю. Шульга – К.: Знання, 2010. – 310 с.
3. *Грішнова О. А.* Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / О. А. Грішнова. – К.: Знання, 2011. – 535 с.
4. *Дарченко Н.Д., Рижиков В.С., Сьсков О.Л., Мікрюков О.М.* Економіка праці та соціально-трудові відносини. Збірник завдань і вправ: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012 – 252 с.
5. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.-метод. посіб. / О.П. Дяків, В. М. Островерхов, С. А. Прохоровська, Н. М. Слівінська ; за заг. ред. Є. П. Качана. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 316 с.
6. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. – 5-те вид., оновлене. Затверджено МОН / Грішнова О.А. — К., 2011. – 390 с.
7. Економіка праці і соціально-трудові відносини. Теоретичний курс : підручник / За заг. ред. Л.М. Черчик [Черчик Л. М., Коленда Н. В., Бортнік С. М., Турчик І. В., Шубала І. В., Шубалий О. М., Федосова В.І.]. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. – 412 с.
8. Економіка праці й соціально-трудові відносини: практичний курс : підручник / за заг. ред. Л.М. Черчик [Черчик Л. М., Коленда Н. В., Бортнік С. М., Турчик І. В., Шубала І. В., Шубалий О. М., Федосова В.І.]. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. – 332 с.
9. *Ляш О.І.* Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / О.І. Ляш, С.С. Гринкевич. – К.: Знання, 2010. – 476 с.

2.3. МІКРОЕКОНОМІКА

Мікроекономіка в системі економічних наук.

Предмет мікроекономіки. Суб'єкти економічних відносин на мікрорівні. Методи мікроекономічного аналізу.

Попит і пропозиція.

Функції попиту і пропозиції. Зміна обсягу попиту (пропозиції) і зміна попиту (пропозиції) в цілому. Цінові і нецінові фактори. Попит і ціна. Залежність попиту від доходів споживачів, цін на товари - замітники, супутні товари, споживацьких смаків та інші. Індивідуальний і ринковий попит.

Еластичність попиту і пропозиції.

Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту. Фактори цінової еластичності попиту, наявність товарів-замінників, сполучних товарів. Еластичність попиту по доходу. Перехресна еластичність попиту. Залежність еластичності попиту від часового фактора. Суть абсолютного еластичного та абсолютно нееластичного попиту. Еластичність пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

Теорія поведінки споживача.

Основи теорії поведінки споживача в ринкових умовах. Корисність товару як економічна категорія. Закон спадної граничної корисності. Правило максимізації корисності. Гранична норма заміщення. Альтернативні товари. Ефект заміщення. Ефект доходу. Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача. Еквіваріантний принцип.

Мікроекономічна модель підприємства.

Виробничі фактори. Виробнича функція і максимізація випуску продукції. Ізокванта. Ізокоста. Мінімізація витрат виробництва в короткостроковому і довгостроковому періодах. Поняття граничного продукту. Середній продукт.

Ефект масштабу.

Витрати виробництва. Поняття альтернативних витрат. Прямі і непрямі витрати. Взаємозв'язок витрат і прибутку. Поняття граничних витрат. Витрати підприємства у коротко- і довгостроковому періоді. Мінімізація витрат. Максимізація прибутку. Економічний прибуток. Граничний дохід і прибуток.

Підприємство в умовах конкуренції.

Поняття конкуренції. Роль конкуренції у ринковій економіці. Конкуренція і ефективність виробництва. Умови формування ринку досконалої конкуренції. Конкурентне підприємство. Види ринків за типами конкуренції. Досконала конкуренція та ефективність. Максимізація прибутку конкурентним підприємством. Ринки недосконалої конкуренції.

Підприємство в умовах монополії.

Характеристика монополії як ринкової структури. Виникнення монополій. Монопольна влада. Різновиди монополії. Попит на продукт монопольного підприємства. Антимонопольна політика. Монопольна рівновага і конкурентна рівновага. Економічні наслідки монополії.

Стратегія підприємства в умовах олігополії і монополістичної конкуренції.

Характеристика олігополії як ринкової структури. Причини виникнення олігополії та їх сучасні форми. Олігополія і економічна ефективність. Характерні риси ринку монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція і просування товарів. Економічна та соціальна ефективність монополістичної конкуренції.

Ринки факторів виробництва.

Формування попиту на фактори виробництва. Похідний характер попиту на ресурси. Еластичність попиту на ресурси. Фактори, що впливають на еластичність попиту на ресурси: цінова еластичність попиту на продукт, частка у загальних виробничих затратах, взаємозамінність ресурсів, зміна попиту на вироблену продукцію, зміна цін на інші ресурси, переміна технології. Ринок робочої сили: загальна характеристика. Попит фірми на робочу силу. Крива попиту на робочу силу в галузі. Пропозиція робочої сили. Рівновага на ринку праці галузі. Ринок праці в умовах недосконалої конкуренції. Поняття монопсонії. Співвідношення між граничними витратами на ресурс і граничним доходом на ресурс в умовах монопсонії. Дискримінація в оплаті. Роль профспілок на ринку праці. Поняття ринку капіталу. Продуктивність капіталу інвестування. Процентний дохід на капітал. Ціна позичкового капіталу. Рівноважна норма проценту. Поняття дисконтування. Ринок природних ресурсів. Економічна рента. Криві попиту і пропозиції природних ресурсів. Фіксований характер пропозиції. Рівноважна ринкова ціна земельної ділянки. Диференційна рента. Еко-

номічна природа прибутку. Прибуток як економічна категорія. Маса і норма прибутку.

Держава в мікроекономічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага.

Недосконалість ринку: - теоретичне обґрунтування державного втручання в економіку. Зовнішні ефекти. Негативний зовнішній ефект. Позитивний зовнішній ефект. Коригування зовнішніх ефектів. Теорема Коуза. Суспільні блага. Особливості попиту та пропозиції чистих суспільних благ.

Література для підготовки

Основна література:

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: У 2 кн. / За ред. С.Панчишина і П.Островерха. – Кн. 2: Мікроекономіка – К.: Знання, 2006. – 437 с.
2. *Базилінська О.Я.* Мікроекономіка : навчальний посібник для вчз / О.Я.Базилінська, О.В. Мініна. – Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 349 с.
3. *Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф.* Мікроекономіка. Практикум: Навчальний посібник. – Видання 3-тє, стереотипне. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 418 с. Гронтковська Г.Е. Косік А.Ф., Макроекономіка: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 671 с.
4. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. За редакцією З.Ватаманюка і С.Панчишина. – К: Альтернативи, 2005. - 606 с.
5. *Крупка М., Островерх П., Реверчук С.* Основи економічної теорії. Підручник. – Київ: Атіка, 2003.

2.4. ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ

Ризики в господарській діяльності підприємства в умовах ринкових відносин.

Поняття «визначеність», «ризик», «невизначеність», їх відмінності. Прийняття управлінських рішень в умовах визначеності, ризику й невизначеності. Ситуації, пов'язані з ризиком. Вплив обсягу одержуваної інформації на величину ризику й очікуваного доходу. Поняття «економічний ризик», «об'єкт» і «суб'єкт» ризику. Об'єктивні й суб'єктивні джерела виникнення ризику. Аналіз ситуацій виникнення ризиків. Причини виникнення максимального ризику.

Політика управління ризиком, її роль у цілеспрямованому розвитку підприємства.

Визначення стратегії ризику, його діапазонів, оцінка ризику - основні напрямки політики управління ризиком.

Сутність і класифікація економічних ризиків. Ризики у виробничій діяльності підприємства.

Класифікація ризиків за: рівнем економічного керування; тривалістю впливу ризику; сферою діяльності; характером прояву; систематичністю впливу. Аналіз спектра ризиків, що впливають на діяльність підприємств. Зовнішні й внутрішні ризики. Категорії страхового, валютного й ризику форс-мажорних обставин. Внутрішні економічні ризики як відбиття діяльності господарюючих суб'єктів.

Ризики у інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства.

Поняття інвестиційної та фінансової діяльності підприємства та систематичних ризиків: ризик інфляції, зміни процентних ставок, падіння загально-ринкових. Сутність несистематичних ризиків; галузевий і фінансовий ризики.

Система кількісних оцінок економічного ризику.

Кількісна оцінка як основа для використання статистичних методів виміру економічного ризику. Загальні підходи до кількісної оцінки ризику в спектрі економічних проблем. Основні категорії ризику. Рівень ризику й ризик часу. Відносні оцінки ризику: премія за ризик, мінливість очікуваних результатів. Імовірність настання події - основа кількісної оцінки ризику. Об'єктивна й суб'єктивна ймовірності. Критерії вибору ступеня ризику. Абсолютні оцінки ризику; дисперсія результатів, стандартне відхилення. Визначення форми розподілу характеристик економічних процесів. Коефіцієнт ризику, характер його змін. Основні властивості коефіцієнта ризику, діапазон його змін.

Методи оцінки економічних ризиків, класифікація вимірів ризику

Статистичний метод. Крива Лоренца й спосіб її побудови. Класифікація областей ризику. Метод аналізу доцільності витрат. Поняття і формування областей ризику. Показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування. Аналітичний метод виміру ризику. Змен-

шення ризику за рахунок вивчення механізму формування прибутку. Аналіз чутливості моделі. Аналіз величини відносних ризиків. Метод аналогій. Використання баз даних при визначенні ризику аналогічних проєктів. Вивчення життєвого циклу проєктів. Диверсифікованість ризику за стадіями життєвого циклу.

Особливості будівельних підприємств, види ризиків характерні для будівельної галузі. Види ризиків будівельного підприємства. Класифікація методів: загальні й спеціальні; кількісні і якісні. Спеціальні методи виміру економічного ризику.

Методи зниження ризику в різних сферах діяльності будівельного підприємства.

Способи й принципи зниження ризику: запобігання ризику, утримання ризику, передача й зниження ступеня ризику. Методи зниження ризику на сучасному фінансовому ринку. Фінансові ф'ючерси й опціони. Хеджування контрактів і опціонів. Керування валютними ризиками. Методи зниження валютного ризику. Методи зниження банківського ризику.

Література для підготовки

Законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Господарський кодекс України (Редакція станом на 01.01.2021). [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – *чинний*.
2. Закон України "Про державну статистику" від 17.09.1992 № 2614-ХІІ - (Редакція станом на 01.01.2021) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – *чинний*.
3. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 № 1560-ХІІ. (Редакція станом на 01.01.2021). [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - *чинний*.
4. Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва: Закон України від 25.12.2008 № 800-VI.(Редакція станом на 01.01.2021) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – *чинний*.

Навчально-методична література:

5. *Артим-Дрогомирецька З.* Економічний ризик : навч. посіб. / З. Артим-Дрогомирецька. – Львів : Магнолія 2006, 2015р. – 320 с.
6. *Верчено П.І., Великоіваненко Г.І., Демчук Н.В.* та ін. Ризикологія: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2006. – 176 с.
7. *Клебанова Т.С., Мілоє О.В., Мілевський С.В., Степурина С.О., Ястребова Г.С.* Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків:навч. посіб. Х.: ХНЕУ, 2013
8. *Сулим М., Пенцак О.* Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Підручник для ВНЗ (рек. МОН України). - Львів. Новий світ-2000, 2017.-330с.
9. *Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Підручник для ВНЗ (рек. МОН України)Управління ризиками банку : навч. посіб. / Н.П. Шульга, Т.М. Гордієнко, М.В. Мельничук та ін. ; за наук. ред. Н.П. Шульги. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 628 с.*

2.5. ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ

Сутність фінансів, їх функції і роль.

Предмет науки про фінанси. Фінанси — специфічна форма суспільних відносин. Об'єктивні передумови виникнення і розвитку фінансів. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія.

Фінансова система.

Поняття фінансової системи і теоретичні основи її побудови. Структура фінансової системи. Оперативне управління фінансовою системою. Розмежування функцій між управлінськими фінансовими установами.

Фінансова політика і фінансовий механізм.

Фінансова політика — складова економічної і соціальної політики держави. Стабілізація фінансового стану в Україні та шляхи її забезпечення. Фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин. Фінансовий контроль Суб'єкти фінансового контролю в Україні, їх функції.

Податки і податкова система.

Сутність і функції податків. Елементи системи оподаткування. Податкова система: поняття, основи побудови. Податковий кодекс України, його значення для формування і функціонування науково-обґрунтованої і стабільної податкової системи держави.

Бюджет і бюджетна система.

Бюджет як економічна і правова категорія.. Бюджетна система: поняття і принципи побудови. Критерії розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Бюджетний процес. Поняття бюджетного процесу і його складові етапи. Організаційні засади бюджетного планування.

Доходи і видатки державного бюджету.

Економічна сутність доходів і видатків бюджету. Форми і методи мобілізації грошових коштів у бюджет.

Податкові і неподаткові надходження, їх склад і структура. Офіційні трансферти.

Видатки державного бюджету, їх класифікація. Основні напрямки використання бюджетних коштів Бюджетний дефіцит.

Місцеві фінанси.

Сутність місцевих фінансів, їх склад і роль у здійсненні політики зміцнення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування.

Державні цільові фонди.

Необхідність створення та призначення державних цільових фондів. Єдиний соціальний внесок, як джерело формування доходів. Управління коштами загальнодержавних цільових фондів.

Кредит у ринковій економіці.

Необхідність, сутність і структура кредиту. Банківський кредит. Роль кредиту в розвитку економіки України.

Державний кредит і державний борг

Економічна сутність державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави і покритті бюджетного дефіциту. Державний борг. Управління державним боргом і його обслуговування.

Страховання і страховий ринок.

Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Особливості фінансових відносин у сфері страхування. Страховий ринок.

Сутність і функції грошей.

Поява грошей як об'єктивний наслідок товарного виробництва та обміну. Роль держави у творенні грошей. Сутність грошей. Поняття функції грошей та їх еволюція. Функція міри вартості; функція засобу обігу; функція засобу платежу; функція засобу нагромадження; світові гроші.

Грошовий обіг і грошова маса

Грошовий оборот. Основні сфери грошового обороту. Грошові потоки. Структура грошових потоків. Механізм балансування грошових потоків. Грошова маса та основні форми її існування. Агрегатний метод класифікації функціональних форм грошей. Закони грошового обігу. Грошово-кредитний мультиплікатор.

Грошовий ринок.

Суть грошового ринку. Ринок грошей і ринок капіталів. Ринок цінних паперів та валютний ринок як складові грошового ринку. Попит на гроші. Пропозиція грошей. Рівновага на грошовому ринку та процент.

Грошові системи.

Поняття грошової системи. Елементи грошової системи та їх характеристика. Типи грошових систем. Становлення та розвиток грошової системи України.

Інфляція і грошові реформи.

Суть інфляції та її основні форми. Основні показники вимірювання інфляції. Методи регулювання інфляції. Особливості інфляційного процесу в Україні. Грошові реформи як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції.

Валютний ринок і валютні системи.

Поняття валюти. Сутність і основи формування та види валютного курсу. Характеристика і структура валютного ринку. Валютне регулювання: сутність і необхідність.

Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм.

Класична кількісна теорія грошей Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез у теорії грошей. Грошово-кредитна політика України у світлі монетаристської теорії.

Фінансові посередники на грошовому ринку.

Сутність, призначення та види фінансового посередництва. Поняття кредитної системи. Банківська система. Особливості побудови банківської системи в Україні. Суть, функції та основні види спеціалізованих кредитно-фінансових установ.

Центральні банки.

Центральний банк - орган державного грошово-кредитного регулювання економіки. Функції центрального банку. Основні напрямки діяльності центрального банку

Комерційні банки.

Поняття, призначення та класифікація комерційних банків. Загальна характеристика банківських операцій.

Міжнародні фінанси.

Сутність, призначення і роль міжнародних фінансів. Світові фінансові потоки: валютні, кредитні, фінансові ринки. Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною. Загальна характеристика міжнародних валютно-кредитних установ. Міжнародні розрахунки та валютне регулювання.

Література для підготовки

Законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. - Ст. 85, 95-98, 116, 119. (Редакція станом на 01.01.2021) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - *чинний*.
2. Бюджетний кодекс України. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України. Верховна Рада України; Закон (Редакція від 01.01.2021, підстава 1081-IX, 1082-IX) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. - *чинний*.
3. Господарський Кодекс України. (Редакція станом на 01.01.2021) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - *чинний*.
4. Закон України. Про Державний бюджет України на 2021 рік . (Редакція станом на 01.01.2021) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - *чинний*.
5. Податковий кодекс України. (Редакція станом на 01.01.2021) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. - *чинний*.
6. Про Національний банк України: Закон України № 679-ХІУ від 20.05.1999 р. (із змінами та допов.) [Електронний ресурс] (Редакція станом на 01.01.2021) -Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. - *чинний*.
7. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121- III від 07.12.2000 р. (із змінами та допов.) [Електронний ресурс] (Редакція станом на 01.01.2021) - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. - *чинний*.

Навчально-методична література:

8. *Базиліук А.В., та ін.. Фінанси. Навчальний посібник. К:Кондор, 2015.-348с.*
9. *Гойко А. Ф. Гроші та кредит : навч. посіб. / А. Ф. Гойко, А. Л. Скрипник, Ю. В. Четверіков, Н. Б. Сердюченко; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. - К., 2010. - 244 с.*
10. *Гроші та кредит : навч. посіб. у схемах і таблицях [Електронний ресурс] / [О. О. Примостка, М. І. Савлук, А. М. Мороз та ін.] ; за заг. ред. О. О. Примостки. — К. : КНЕУ, 2015. — 263, [1] с.*
11. *Коваленко Д.І. Фінанси гроші та кредит : теорія та практика : навчальний посібник К.: Центр учбової літератури, 2013.-578 с.*
12. *Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: навчальний посібник. К. Алерта. 2014.-432с.*
13. *Михайловська І.М. Гроші та кредит: навчальний посібник -2-ге вид. Л., В-цтво «Новий світ-2000», 2020.*
- 14.